

РОЗДІЛ II
Етнолінгвістика.
Лінгвокультурологія.
Крос-культурна комунікація.
Взаємодія мов

УДК 811.111'42'272'23

Ольга Адаменко

Аксіологічні характеристики гендерно маркованих стереотипів в англomовному любовному романі

У статті здійснено спробу дослідити аксіологічні характеристики гендерно маркованих стереотипів в англomовному любовному романі. Для досягнення цієї мети автор виявив та систематизував стереотипи маскулінності/фемінінності згідно з їх аксіологічним значенням, з'ясував особливості прояву оцінного компонента в структурі гендерно маркованих номінацій залежно від статі автора. Проведений аналіз виявив, що стать автора суттєво впливає на формування оцінки в позиції індивідуально-психологічних параметризаторів. Жінці-авторіві більш притаманне негативне оцінювання номінацій реальних і стереотипно приписуваних референтам чоловічої та жіночої статі поведінкових характеристик.

Ключові слова: гендер, гендерний стереотип, гендерна оцінка, аксіологічне значення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із пріоритетних напрямів сучасних лінгвістичних студій є дослідження мови під антропоцентричним кутом зору. Такий підхід акцентує увагу на всіх параметрах людської особистості, які відбиваються в мові. Одним із таких параметрів є гендер. Про інтерес до гендеру як окремого лінгвістичного явища, що є продуктом соціуму й культури, свідчить велика кількість оглядових та емпіричних праць і у вітчизняній, і в зарубіжній лінгвістиці. Є декілька напрямів вивчення гендеру в мові, серед яких можна виділити культурологічні, соціолінгвістичні, психолінгвістичні, дискурсивні розвідки.

У центрі уваги гендерних досліджень сьогодні перебувають культурні та соціально-психологічні фактори, які зумовлюють стереотипні уявлення про чоловічі та жіночі якості. «Соціокультурна обумовленість статі, його ритуалізація та інституціоналізація роблять правомірним вивчення гендерних стереотипів та їхнього відбиття в мові» [1]. Гендерний стереотип (від англ. *gender* – рід) є окремим випадком стереотипу, що відбиває культурно й соціально зумовлені думки та пресупозиції про ознаки, атрибути і норми поведінки представників обох статей у мові [2, с. 98].

Значний інтерес викликають гендерні стереотипи, що відбивають лінгвокультурні уявлення про найсуттєвіші властивості й поведінкові характеристики чоловіка та жінки. Аналіз об'єктивації гендерних стереотипів проводиться на матеріалі лексики (О. Л. Бессонова, О. В. Дудолодова, Г. І. Емірсуїнова), фразеології (І. В. Зикова, Д. Ч. Малишевська), паремії (Ю. В. Абрамова, А. В. Кириліна, С. О. Швачко), фольклору (О. В. Ткачик), стилістичних засобів комічного в текстах англomовних анекдотів (А. С. Птушка), аксіологічного змісту мовних виразів у художньому дискурсі (М. О. Яценко).

Гендерна стереотипізація фіксується в мові на всіх її рівнях, будучи тісно пов'язана із формами виявлення оцінки.

Гендерна оцінка – це вид соціальної оцінки суб'єкта чи об'єкта навколишньої дійсності, підставою для якої є базова ознака «чоловіче» чи «жіноче». Як і будь-яка оцінка, гендерна оцінка може

по-різному виявлятися в семантиці лексичних одиниць: вона може бути компонентом денотативного аспекту значення, компонентом конотації або й частиною обох компонентів лексичного значення. Гендерний аспект категорії оцінки включає розгляд того, як вербалізуються ролі, норми, цінності, що закріплені в суспільстві за жінками та чоловіками, тобто як у мові конструюються і віддзеркалюються гендерна асиметрія та ієрархія [3, с. 290].

Отже, гендерний параметр мовної особистості може помітно впливати на сприйняття нею ціннісної картини світу і, внаслідок цього, на її вербалізацію в мовленнєвій поведінці.

Значний інтерес на сьогодні викликає аналіз масової літератури як потужного транслятора гендерних стереотипів. Зокрема, перспективним видається звернення до феномену *жіночої літератури* з гендерних позицій, оскільки тривалий час ставилася під сумнів доцільність існування жіночої літератури як окремої категорії.

Метою цієї статті є дослідження аксіологічних характеристик традиційних гендерно маркованих стереотипів в англомовному любовному романі.

У зв'язку із цим пропонується вирішення таких **завдань**:

- виявити традиційні гендерно марковані стереотипи та засоби їх відображення в любовних романах різностатевих авторів;
- систематизувати гендерно марковані номінації (ГМН) згідно з їх аксіологічним значенням;
- з'ясувати особливості прояву оцінного компонента в структурі ГМН залежно від статі автора.

На лексико-семантичному рівні гендерні стереотипи відображаються в характері функціонування дескриптивно та прагматично орієнтованих гендерно маркованих номінацій (ГМН) [4, с. 11]. Дескриптивно орієнтовані ГМН базуються на референційному аспекті значення, який надає інформацію про найсуттєвіші ознаки представника (представниці) певної категорії осіб. Прагматично орієнтовані ГМН надають інформацію про відношення членів певного лінгвокультурного соціуму до референційного аспекту значення [5, с. 8].

Значення антропометричних гендерно маркованих номінацій структуроване на підґрунті родовидового відношення, актант якого не підлягає оцінюванню. До семантичного вузла, що презентує гендерно марковану антропометричну номінацію, належать такі стилістично нейтральні лексичні одиниці, як: *man – woman, boy – girl, male – female, chap, guy, human, human being, minor, teenager, kid, baby, bambina*. Аксіологічного значення антропометричні нейтральні ГМН набувають при атрибутиванні прикметниками, що мають негативну або позитивну семантику. Так, автор-чоловік додає таке оцінне забарвлення гендерно маркованій одиниці *man*, що має позитивну конотацію: *good, kind, sensitive, caring, gentle, noble, determined, sweet*. Негативне значення мають прикметники *crazy* та *lonely*. Автор-жінка атрибутивує лексему *man* лише позитивно забарвленими прикметниками *honourable, the only, young*. Гендерно марковану номінацію на позначення фемінінного референта *woman* автор-чоловік атрибутивує такими прикметниками, як *right, desirable, precious, beautiful*. Автор-жінка використовує прикметники *ancient, mere, virtuous, practical, defenseless*. Тобто жіночий референт має позитивне ставлення з боку автора-чоловіка та негативне з боку автора-жінки.

Слід зазначити, що не існує чіткої межі між дескриптивно та прагматично орієнтованими гендерно маркованими номінаціями. Залежно від безпосереднього контексту дескриптивно орієнтовані ГМН можуть переходити до групи прагматично орієнтованих та змінювати характер оцінки. Так, нейтральна антропометрична номінація *girls*, уживана в переносному значенні, набуває негативної конотації при позначені нею чоловіків: «*When you two girls have finished playing house, maybe you'll tell me why I broke a date with a very hot-looking CPA – ...*» [6, р. 58].

Результати аналізу дескриптивно орієнтованих соціокультурних номінацій, що містять інформацію про численні сталі та змінні соціальні ролі, у яких діє референт дають змогу зробити висновок, що хоча конотативний компонент не є їхньою провідною характеристикою, вони відбивають стереотипні уявлення англомовного соціуму про традиційні соціальні ролі жінок та чоловіків.

Чоловічі номінації створюють стереотипний образ активного, авторитетного, незалежного можновладця, який має соціальну значущість: *good doctor, good farmer, scientist, solicitor, businessman, banker, chairman, wonderful boss, director, lord and master, etc.* Тим самим цим номінаціям надається позитивна оцінка.

Атрибути телеологічної оцінки також позначають позитивні соціально-телеологічні характеристики чоловічого референта:

- компетентність (*expert, specialist, ace*);
- успішність (*rich man, multimillionaire, wealthy man, mogul, magnate, billionaire, millionaire*);
- харизматичність (*king, master*).

Жіночі номінації створюють стереотипний образ жінки, основним призначенням якої є сім'я, сфера виконавського та обслуговуючого характеру: *maid, assistant, secretary, receptionist, wife, mother, etc.* Тобто жінкам відводиться переважно негативний семантичний простір. Цікаво, що неодружений статус жінки має негативний характер, тоді як неодружений чоловік сприймається позитивно. Пор.: *bride – to – be, pleasure wife, concubine – new boyfriend, young man, single man, lover*.

Результат аналізу прагматично орієнтованих гендерно маркованих номінацій виявив, що їхнє функціонування в романі характеризується цілою низкою амбівалентних конотативних відтінків. За допомогою метафоричного змісту таких гендерно маркованих номінацій транслюються патріархальні стереотипні уявлення про типову жінку, основними якостями якої є:

- слабкість та безпорадність: *walking disaster, accident prone, doormat*;
- вередливість: *wicked witch, bitch, hell of a woman, a hysterical woman, lucky little devil*;
- відсутність розуму: *fool, idiot, silly girl, brainless puppet, programmed doll, stupid bitch, shallow little bitch*;
- сексуальна привабливість: *a natural born tease, bed-hopping tramp, shameless hussy, bimbo, hot number*;
- зовнішня привабливість: *beauty, angel, mermaid, sugar-plum fairy, bird of paradise*.

Типовий чоловік постає транслятором негативної оцінки за:

- свою поведінку: *bastard, son of a bitch, sadist, swine, boob*;
- грубість та чванство: *animal, beast, troublemaker, badass, yokel, fighter*;
- надмірну велелюбність: *womanizer, playboy, philanderer, rake, goat*.

Позитивної оцінки набувають такі чоловічі риси, як сміливість, розум, працьовитість: *risk-taker, fatalist, genius, wizard, napper, workaholic, handyman*.

Слід зазначити, що преференції розподілу позитивної та негативної оцінки на позначення маскулітного й фемінінного референта між автором-чоловіком і автором-жінкою суттєво різняться в позиції індивідуально-психологічних параметризаторів (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл позитивної та негативної оцінки на позначення маскулітного й фемінінного референта між автором-чоловіком та автором-жінкою

Параметризатори	Автор-чоловік						Автор-жінка					
	маскул. реф			фемін. реф			маскул. реф			фемін. реф.		
	+	–	н	+	–	н	+	–	н	+	–	н
Соціокультурні	21	2	70	15	6	32	29	11	57	12	5	28
Природні	13	0	0	18	5	0	14	1	0	19	4	0
Індивідуально-психологічні	33	11	0	6	8	0	3	43	0	10	25	0
Всього	67	13	70	39	19	32	46	55	57	41	34	28

Проведений аналіз дає змогу зробити такі висновки. Маскулінний референт оцінюється позитивно в соціокультурній сфері та постає транслятором негативної оцінки через індивідуально-психологічні параметри. Жінки здебільшого оцінюються позитивно з погляду привабливості – і зовнішньої, і сексуальної. Слід також зазначити, що стать автора суттєво впливає на формування оцінки в позиції індивідуально-психологічних параметризаторів. Жінці-автору більш притаманне негативне оцінювання реальних номінацій і стереотипно приписуваних референтам чоловічої та жіночої статі поведінкових характеристик.

Джерела та література

1. Кирилина А. В. Гендерные стереотипы в языке [Электронный ресурс] / А. В. Кирилина, А. А. Денисова // Словарь гендерных терминов. – 2002. – Режим доступа : <http://www.owl.ru/gender/044.htm>
2. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты / Алла Викторовна Кирилина. – М. : Ин-т социологии РАН, 1999. – 189 с.
3. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти / Ольга Леонідівна Бессонова. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – 362 с.

4. Мартинюк А. П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць мови (на матеріалі сучасного англomовного публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А. П. Мартинюк. – Х., 2006. – 41 с.
5. Дудоладова О. В. Динаміка мовної репрезентації гендера в англійському публіцистичному дискурсі (друга половина XX ст. – початок XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Дудоладова Ольга Василівна. – Х., 2003. – 21 с.
6. Roberts N. Sea Swept / Nora Roberts. – London : Piatkus, 2002. – 342 p.

Адаменко Ольга. Аксиологические характеристики гендерно маркированных стереотипов в англоязычном любовном романе. В статье сделана попытка исследовать аксиологические характеристики гендерно маркированных стереотипов в англоязычном любовном романе. Для достижения этой цели автором выявлено и систематизировано стереотипы маскулинности/феминности согласно их аксиологического значения, выяснено особенности проявления оценочного компонента в структуре гендерно маркированных номинаций в зависимости от пола автора. Проведенный анализ выявил, что пол автора существенно влияет на формирование оценки в индивидуально-психологической позиции. Женщине-автору свойственно негативное оценивание номинаций реальных и приписываемых референтам мужского и женского пола поведенческих характеристик.

Ключевые слова: гендер, гендерный стереотип, гендерная оценка, аксиологическое значение.

Adamenko Olga. Axiological Characteristics of Gender Stereotypes in English Romance. The article under consideration gives an attempt to research axiological characteristics of gender stereotypes in English romance. For this purpose the author reveals and systematizes masculine and feminine stereotypes due to their axiological meaning, finds out the peculiarities of axiological component manifestation in the structure of gender nominations depending on the author's sex. The taken analysis exposes the dependence of evaluation formation in individual psychological position. Negative evaluation of real and attributed behavioral features of masculine and feminine referents is peculiar to feminine authors.

Key words: gender, gender stereotype, gender evaluation, axiological meaning.

Стаття надійшла до редколегії
05.03.2013 р.

УДК 65.012.25-111

Antonina Badan

Cross-Cultural Communication for Teaching English as a Second Language in Ukraine

The paper deals with the necessity of bridging linguistic and sociological studies in English Teaching and Cross-Cultural communication. Specifically, the study of attitudes and beliefs within global and national cultures helps concentrate on the differences and predict verbal behavior of a counterpart from a different culture. One factor in support of overcoming the cultural differences is the transition to individualistic culture which is viewed as polar to the rest of global cultures: tribalistic, collectivistic and quasi-collectivistic. High-context and high power-distance cultures are important features in predicting verbal behavior and thus should find their rightful place in cross-cultural communication studies as well as English language teaching methods.

Key words: global culture, cross-cultural communication, verbal behavior prediction.

For effective communication in English students need to have a basic understanding of commonly held expectations for interaction in English. For this purpose they also need practical skills and bits of cross-cultural communication between Americans and Ukrainians.

The paper mostly deals with American English and hence, peculiarities of American culture communication in contrast to British-oriented communication teaching and the **objective** of the study is to highlight the importance of culture-oriented English teaching based on values, attitudes and beliefs.

Cultural differences often create predictable communication difficulties and, eventually, can be short-listed to about a couple of dozens basic rules.

© Badan A., 2013